

Płotkin, Semen J.

"Woprosy Istorii Jestiestwoznanija i Tiechniki"

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 16/2, 449-451

1971

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„WOPROSY ISTORII JESTIESTWOZNANIJA I TIECHNIKI”

Ukazujące się od 1956 r. wydawnictwo „Woprosy istorii jestiestwoznanija i tiechniki” jest jedyną w Związku Radzieckim publikacją periodyczną poświęconą historii nauki i techniki. Jednoczy ono radzieckich historyków nauki i techniki i stara się przyczynić do rozwoju pracy naukowej w dziedzinie historii przyrodoznawstwa i techniki.

Można dziś powiedzieć bez przesady, że „Woprosy” realizują z powodzeniem stojące przed nimi zadania, które skomplikowały się o tyle, że szeregi historyków nauk przyrodniczych i techniki w Związku Radzieckim wzrosły przez te lata wielokrotnie i ich stowarzyszenie zrzesza dziś ponad 2 tys. członków.

W ciągu 14 lat wydano 32 zeszyty „Woprosów”. Ukazują one drogę rozwojową naszej nauki. W ciągu tego czasu opublikowano na jego łamach ok. 2 tys. artykułów, komunikatów, recenzji, sprawozdań z konferencji i sympozjów, wzbogacił się ogromnie rejestr autorów. Obszerny spis artykułów odzwierciedla w dużej mierze oblicze historii przyrodoznawstwa i techniki.

W każdym z zeszytów czasopisma znaleźć można artykuły poświęcone ogólnym problemom historii przyrodoznawstwa i techniki, historii poszczególnych gałęzi nauki, komunikaty i relacje o wynikach nowych badań i poszukiwań, o ekspozycjach muzealnych oraz interesujących odkryciach archiwalnych, materiały do biografii uczonych, krytyczną ocenę nowych książek, obszerną informację o życiu naukowym w naszym kraju i za granicą oraz szereg innych tematów.

Ostatnio publikowane są coraz częściej artykuły omawiające zagadnienia metodologiczne, prawidłowości rozwoju historii nauki i techniki, aktualne problemy współczesnej rewolucji naukowo-technicznej i naukoznawstwa, jak również artykuły poświęcone krytyce koncepcji burżuazyjnych w historii nauki i techniki.

Wielkim datom jubileuszowym, znamionującym nieraz przełomowe etapy dziejów nauki i kultury ludzkości, poświęca się całe serie artykułów. Serie takie publikowano w kolejnych zeszytach czasopisma, np. z okazji 100-lecia śmierci Gaussa, 400-lecia śmierci Agricoli, 50-lecia śmierci Mendelejewa i 100-lecia odkrycia prawa okresowości pierwiastków, 100-lecia urodzin Bossa, 150-lecia urodzin Darwina, 100-lecia śmierci Humboldta, 400-lecia urodzin Galileusza, jak również z okazji jubileuszów Marii Skłodowskiej-Curie, Eulera, Rutheforda, Roentgena i in.

Specjalne zeszyty czasopisma poświęcone były pamiętnym datom jubileuszowym związanym z życiem i działalnością Marksa, Engelsa, Lenina. W zeszycie 23 (1967) opublikowano obszerny i wielostronny materiał ilustrujący rozwój badań historyczno-naukowych w okresie 50 lat władzy radzieckiej. W jednym z najbliższych zeszytów znajdują się artykuły o twórczości Mikołaja Kopernika, w związku z 500-leciem urodzin wielkiego polskiego uczonego.

Wśród autorów czasopisma widnieją nazwiska znanych uczonych, wybitnych specjalistów z dziedziny fizyki, chemii, matematyki, techniki itd., do których należą m.in. A. J. Arbusow, I. I. Artobolewski, I. P. Alimarin, P. L. Kapica, M. I. Kondratjew, A. N. Niesmiejanow, D. W. Skobielycyn, G. N. Fliorow, I. Z. Sztokało, G. W. Samsonow. Jednocześnie debiutowali na łamach czasopisma jako autorzy prac historycznych liczni młodzi uczeni pomnażając w ten sposób szeregi historyków nauki i techniki. „Woprosy” otwierają też chętnie swe łamy dla uczonych zagranicznych. Czytelnicy radzieccy mogli się zaznajomić z publikacjami tej

miary uczonych, co J. Bernal (Anglia), W. Gronchi (Włochy), R. Langevin, M. Tonnelat, M. Gajnskiy (Francja), Cz. Raman (India), G. Tschermak, D. Struik, H. Kauffman (St. Zjedn.), L. Rozenfeld (Dania), E. Thilo, G. Wussing (NRD), V. Nador (Węgry), M. Paruszew (Bułgaria), L. Novy (Czechosłowacja), C. Simonescu (Rumunia).

Wśród autorów zagranicznych poczesne miejsce zajmują koledzy polscy. W czasopiśmie ogłaszali swe artykuły B. Suchodolski, E. Olszewski, W. Hubicki, B. Olszewska, W. Voisé, E. Domański, S. Skubała, K. Turnau, J. Piaskowski, S. Chaskielewicz i in.

Chlubą czasopisma są artykuły Ireny i Fryderyka Joliot-Curie. Jeden z artykułów tych znakomitych uczonych otwiera pierwszy numer czasopisma. Pisali oni o drogach rozwojowych nauki współczesnej: „Nauka jest podstawą wszelkiego postępu, ułatwiającego człowiekowi życie i zmniejszającego jego cierpienia”.

Miłym do odnotowania zjawiskiem jest stałe powiększanie się kręgu historyków nauki i rosnące zainteresowanie tą nauką w ośrodkach naukowych wielu miast. Świadczy o tym rozszerzająca się wciąż „geografia autorska” czasopisma. Wśród stałego zespołu autorskiego (liczącego dziś przeszło sto osób) coraz częściej spotykamy specjalistów z republik związkowych, krajów i obwodów naszego kraju. O wynikach badań historycznonaukowych, o nowych poszukiwaniach piszą do nas z Jarosławia, Tomska, Tiumentia i Lwowa, Permu, Tambowa, Saratowa i Rostowa nad Donem, Woroneża, Nowosybirską, Irkucką i innych (ogółem 30) miast.

W każdym prawie zeszyte można znaleźć artykuł, informację o badaniach naukowych na Ukrainie, Litwie, Białorusi i w innych republikach radzieckich. Serię artykułów przeglądowych poświęcono przeszłości i współczesności nauki i techniki we wszystkich republikach związkowych.

Cenimy sobie bardzo rady i rzeczową krytykę naszych czytelników, sugestie w sprawie interesujących ich tematów, ich współpracę z redakcją. Czytelnicy wypowiadają swoje opinie o opublikowanych materiałach, oceniają „Woprosy”. Obok ocen pozytywnych i pochwalnych notujemy również uwagi krytyczne. Czytelnicy zarzucają redakcji, że opóźnia druk artykułów, że „Woprosy” wciąż jeszcze niedostatecznie oświetlają problemy metodologiczne badań rozwoju nauki, że rzadko udziela się miejsca aktualnym kwestiom kontrowersyjnym. Podobne głosy często padają również na spotkaniach kolegium redakcyjnego z autorami i czytelnikami. A spotkania takie organizujemy od czasu do czasu; odbyły się one w Moskwie, Leningradzie, Kijowie, Tartu. Listy czytelników ułatwiają dostrzeganie mankamentów czasopisma, uchybień, słabych stron. Od 1968 r. „Woprosy” ukazują się jako kwartalnik. Przyspieszyło to niewątpliwie publikację artykułów, pozwoliło też uwzględnić inne postulaty czytelników.

Podjęcie na łamach czasopisma aktualnych zagadnień historyczno-naukowych poszerzy z pewnością krąg czytelników radzieckich i zagranicznych.

W niedługim czasie ukaże się specjalny numer czasopisma przygotowany w związku z odbyć się mającym w Moskwie XIII Międzynarodowym Kongresem Historii Nauki.

W numerze tym znajdują się artykuły omawiające rozwój badań radzieckich z zakresu historii naki i techniki, na temat Międzynarodowej Federacji i Międzynarodowej Akademii Historyków Nauki, o historii kongresów międzynarodowych itp. Nadchodzący Kongres, wystąpienia w toku jego obrad uczonych różnych krajów będą zapewne przez długi czas tematem licznych publikacji czasopisma.

Świadomi jesteśmy wagi i znaczenia kontaktów twórczych z czasopismami krajów socjalistycznych o pokrewnym profilu. Nasze stosunki z polskim „Kwartalnikiem” są przykładem przyjaznej współpracy naukowej. Nasze spotkania z ko-

legami polskimi należą już do tradycji. Bliskie stosunki rzeczowej współpracy łączą nas również z czasopismem „TNM” w NRD.

Wymiana informacji i artykułów z wydawnictwami historycznonaukowymi krajów socjalistycznych, jak również z czasopismami innych krajów, przyczyni się do pogłębienia międzynarodowych kontaktów naukowych, do lepszej orientacji wzajemnej w zakresie prowadzonych badań.

Semen J. Płotkin

HISTORIA AKADEMII NAUK ZSRR

Akademia Nauk ZSRR — naczelną instytucją kraju, założoną przed ok. 250 laty — wniosła wybitny wkład do skarbcza światowej nauki i kultury. Jej wielostronną działalność od początku istnienia oświetla trzytomowa *Historia Akademii Nauk ZSRR* — opracowana przez Instytut Historii Przyrodoznawstwa i Techniki AN ZSRR (tomy 1 i 2 wydane w latach 1958 i 1964, tom 3 — w druku).

Pierwszy tom otwiera zwięzła przedmowa, przedstawiająca cele i zadania publikacji oraz obejmująca historiografię przedmiotu.

We wstępie autorzy omawiają stan nauki i oświaty w Rosji do XVIII w., a następnie relacjonują wydarzenia historyczne związane z założeniem Akademii Nauk — zatwierdzenie przez Piotra I 22 stycznia 1724 r. „Projektu utworzenia Akademii Nauk i Sztuk Pięknych” oraz ogłoszenie przez Senat zgodnie z tym Projektem 28 stycznia 1724 r. „Dekretu o utworzeniu Akademii Nauk i przeznaczaniu na koszty jej utrzymania 24 912 rubli rocznie”.

Dzieje Akademii Nauk podzielone są w tym tomie na trzy okresy (1725—1741, 1742—1765, 1766—1803), którym odpowiadają trzy części książki. Część pierwsza omawia działalność Akademii od chwili jej powstania do przyjścia do niej Michała Łomonosowa. Część druga poświęcona jest okresowi dziejów Akademii, który wiąże się z imieniem Łomonosowa i znacznymi osiągnięciami nauki rosyjskiej. Część trzecia przedstawia kształtowanie się życia naukowego po śmierci Łomonosowa do zatwierdzenia nowego statutu Akademii w 1803 r.

Każda część obejmuje rozdział wstępny i kilka organicznie z nim i wzajemnie ze sobą powiązanych artykułów, omawiających historię placówek Akademii, historię rozwoju nauk przyrodniczych i humanistycznych, jak również działalności dydaktycznej i wydawniczej. Rozdział wstępny przedstawia sytuację społeczno-polityczną, w jakiej przebiegała działalność Akademii Nauk w danym okresie, i główne czynniki, jakie ukształtowały rozwój jej jako instytucji naukowej (statuty Akademii, położenie materialne, potencjał naukowy, stosunki z organami rządowymi, międzynarodowe kontakty naukowe itd.).

Rozdział następny zawiera artykuły omawiające rozwój takich placówek Akademii jak Biblioteka, Muzeum („Kunstkamera”), warsztaty instrumentalne i in. Centralne miejsce w każdym tomie zajmują artykuły z zakresu historii matematyki i mechaniki, fizyki, astronomii, geologii i mineralogii, geografii, chemii, nauk biologicznych, historii, nauk filologicznych, ekonomicznych i in. Każdą część zamykają artykuły przedstawiające w zarysie rozwój działalności dydaktycznej Akademii Nauk. Artykuły poświęcone działalności wydawniczej relacjonują w szczególności prace naukowe opublikowane w XVIII w. i opisują założenie i rozwój drukarni akademickiej. Rola Akademii Nauk jako ośrodka kształcenia kadr pracowników naukowych znajduje wyraz w działalności gimnazjum i uniwersytetu, utworzonych przy Akademii.

Opublikowane materiały odsłaniają cechy charakterystyczne i tendencje rozwoju nauki akademickiej, ukazują znaczenie licznych organizowanych przez Aka-